הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן ובעי לאותביה אונאה ואודיק חזיתן איילונית והרי אונאה דמחילה בטעות היא ולא הויא מחילה ואודיק חזיתן איילונית הרי איילונית דמחילה בטעות היא והויא מחילה דתנן [ה][א]הממאנת [ב]והשנייה [ג]והאיילונית אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ולא היא לא אונאה הויא תיובתיה ולא איילונית מסייע ליה לא אונאה תיובתיה דלא ידע דאיתיה אונאה דמחיל גביה ולא איילונית מסייע ליה דניחא לה דתיפוק עלה שמא דאישות ההיא [ד]איתתא דאמרה ליה להההוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריביי אזל זבין לה א"ל אי הוו לי זוזי מהדרת לה ניהלי א"ל את ונוולא אחי אמר רבה בר רב הונא [ה]כל את ונוולא אחי [ו]אמר [א] סמכא דעתיה ולא גמר ומקני ארעא הדרה פירי מאי [ז]רבית קצוצה הוו ויוצאין בדיינין או דילמא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין אמר רבה בר רב הונא מסתברא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין בדיינין וכן אמר (א) רבא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין בדיינין אמר ליה אביי לרבה משכנתא מאי התם טעמא מאי משום דלא קץ ליה הכא נמי לא קץ ליה או דילמא התם זביני הכא הלואה א"ל התם טעמא מאי משום דלא קץ ליה הכא נמי לא קץ ליה אמר רב פפי [י]עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא אמר [ג]מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא הא משכנתא באתרא דמסלקי אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה [ח]אכל טפי לא מפקינן מיניה ולא מחשבינן משטרא לשטרא ובדיתמי אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה [ב] אכל טפי מפקינן מיניה ומחשבינן משטרא לשטרא אמר רב אשי השתא דאמרת אכל טפי לא מפקינן מיניה [ט]אכל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי מאי טעמא סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא הוי אבק רבית [י]ואבק רבית אינה יוצאה בדיינין [ג] עבד רב אשי עובדא ביתומים קטנים כגדולים

הוה יתיבנא. כי אמר ומודינא דאי שמיט ואכיל כו': **ובעי לאותביה אונאה.** דתנן (לעיל דף נ:) דמחזיר לו אונאה ואע"ג דמדעת נתן לו הואיל וטעה אלמא מחילה בטעות לאו מחילה היא: **ואודיק.** השגיח בי ורואה שהיה בדעתי להשיב על דבריו: **חזיתן איילונית.** קדמני להראותי טעמא לדבריו מאיילונית כדלקמן: **הממאנת.** קטנה יתומה שהשיאתה אמה לדעתה אמרו חכמים יכולה למאן דמן התורה אין מעשה קטנה כלום ואמה אינה זוכה בה לקדשה ורבנן הוא דתקון נשואין ליתומה שלא ינהגו בה מנהג הפקר וישמרנה בעלה והם אמרו דסגי לה במיאון: **אין לה כתובה.** ואף מה שהכניסה לו בנדונייתה ושמאתן בכתובתה וכל שכן מאתים שתיקנו לאשה משום דבעל כרחיה נפקא: **שנייה.** שניות לעריות שגזרו חכמים בפ' שני דיבמות (דף כ.) אין לה כתובה דקנסא הוא דקנסינן לה מפני שמרגילתו עליה כדאמרינן ביבמות (דף פה:): **והאיילונית.** דוכריתא דלא ילדה לשון איל. אין לה כתובה שמקחו טעות דלאו אדעתא דהכי נסבה ואע"ג דכי מחלה היא נדונייא דילה למוסרה בידו טעות הואי מחילה בטעות הויא מחילה: **ולא פירות.** נכסים שנפלו לה בירושה אחר שנשאת תיקנו חכמים שהבעל אוכל פירות ולה תיקנו תחתיהן שאם נשבית חייב לפדותה משלו. ואלו אף על פי שאין להם תקנת פירות שאם נשבית לא יפדנה דלא קרינא בה ואותבינך לאינתו אפילו הכי לכשתצא לא יחזיר לה פירות שאכל: **ולא בלאות.** הכניסה לו בגדים בנדונייתה אפי' יש מהם קיימים לא יחזיר בלאותיהן. אלמא מחילת אכילת פירות אע"פ שבטעות מחלה לו מחילה היא: **דלא ידע.** שנתאנה דליחול הלכך אין כאן מחילה ואפילו בטעות: **דניחא לה דניפוק עלה קלא שמא דאישות.** ואפי' יודעת שאין נשואיה נשואין רוצה להאכילו: **א"ל.** מוכר לשליח: **אי הוו לי זוזי מהדרת לי.** רוצה אני שתקבל מעותי: **את ונוולא אחי.** אתה והיא קרובים אתם ותתרצו ביניכם. ונוולא לשון ארמי בין בזכר בין בנקבה כשרוצה לומר אתה והוא או אתה והיא כך ראיתי בתשובת הגאונים. ואני אומר שזה שמה: **משכנתא מאי.** משכן לו שדה ולא קץ עמו לאכול פירות לשם רבית אלא סתם והוא יחד ועשה ואכל: **הכא נמי לא קץ ליה.** ופליג אדרב נחמן דאמר לעיל הדרא ארעא והדרי פירי: **וחשיב.** כמה אכל פירות ואפקינהו מיניה: **באתרא דמסלקי.** במקום שנהגו להלוות סתם ומלוה אוכל פירות ולא פסק עמו בנכייתא כדלקמן ונהגו לסלק את המלוה ממנה בכל עת שתשיג יד הלוה למעות: **אכל כשיעור זוזי.** כפי מה שנמכרין הפירות בשוק ובא הלוה לפניו ותבע ואמר איני רוצה שיאכל פירותי ברבית ישומו פירות שאכל ויעלם בחובו אילו הוו לי זוזי (ב) לא מסלקינן ליה השתא נמי פירי אכל זוזי דידי ניהו: **מסלקינן ליה.** ואע"ג דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין הני מילי לבתר דשקליה אבל זה זריז הוא ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן: **אכל טפי לא מפקינן מיניה.** דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין: **ולא מחשבינן משטרא לשטרא.** אם חייב לו מעות בשטר אחר אין העודף בזה שאכל פרעון לחוב השטר האחר דהאי אפקינן מיניה הוא מה שאכל כבר: **וביתומים.** אם שדה זו של יתומים היא: **אכל טפי מפקינן מיניה.** שב"ד שבעיר אביהן של יתומים והרי הם שליטים לעשות משפט והם לא מחלו על העודף שאכל והוה ליה כמאן דסלקוה משעתא דאכל שיעור זוזי: **לא מסלקינן ליה בלא זוזי.** [ד] עד שיתן לו כל שיעור מעות הלואתו (ג) וכיון דכי אכלינהו להך לאו בתורת פרעון אכלינהו הוה ליה אבק רבית משעת אכילה ואינה יוצאה בדיינין וכי סלקוהו משדה זו בלא זוזי אפוקי מיניה אבק רבית שאכל הוא. והאי דנקט לעיל אתרא דמסלקי דאילו אתרא דלא מסלקי שנהגו לאכול המשכונא שנים הקצובות למנהגן ואילו הוו ליה זוזי לא מצי מסלק ליה הכל מודים דכל אותן השנים כמכר הוא אצלו ואי נמי אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה:

בטעות ולא הוי מחילה ולכך הדרי פירי אבל אם היה נותנו בתורת רבית לא הוי הדרי דאבק רבית הוא אבל התם גבי פירות דקל זביני ולא מחילה בטעות היא דנהי דיכול לחזור מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותיה ולכך אית לן למימר דאפילו היה יודע שיכול לחזור לא היה חוזר ורבא דהוה בעי לאותביה מאונאה היה סבור דטעמא דרב נחמן דלא מפקינן כאי שמיט ואכיל משום דמחילה בטעות הויא מחילה ולפי סברת רבא היה משיבו ומביא ראיה מאיילונית:

הממאנת והשנייה והאיילונית אין להן כתובה פירות ומזונות ובלאות. בפ"ב דכתובו' (דף קז:) תניא כילד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר כיושבת תחת בעלה שהרי הבעל חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה ואיילונית נמי יש לפרש בענין זה דלמזונות שאחר מיאון ואחר שנמצאת איילונית לא אצטריך דפשיטא דלית לה מזוני ושנייה אין לפרש ביתבא תותיה דהא מילתא דפשיטא דהא אפילו אלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות היכא דיתבא תותיה כדאמר ביש מותרות (יבמות דף פה. ושם) בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה וכשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה לא אצטריך דהא אלמנה לכ"ג כה"ג נמי אין לה כדמסיק ביש מותרות אלא לאחר מיתה איירי דס"ד דיש לה כמו לאלמנה כדאמרי' התם:

ובלאות. פי' בקונט' שהכניסה לו בגדים בנדונייתא אפילו יש מהן קיימין לא יחזיר ואי אפשר לומר כן דבכל מקום שמיירי בבלאות קיימין מזכיר בהדיא קיימין כדאמר סוף פרק אע"פ (כתובות דף סג:) מורדת הפסידה בלאותיה קיימין ובסוף אלמנה [ניזונית] (שם דף קח:) נמי אמרינן זנתה לא הפסידה בלאותיה קיימין ובהדיא אמרינן בפ' אלמנה (שם.) בגמרא דהך משנה לא שנו אלא נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל אית לה ופריך אהייא אילימא אממאנת ואאיילונית אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלה אלא אשנייה אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו איפכא מבעי ליה ומסיק לעולם אשנייה ובליתנהו וקנסוה רבנן לדידה בדידיה ולדידיה בדידה אלא הנך בלאות דקתני הכא היינו בלאות שאין קיימין ופירות דקתני לאו כפירות שאכל קאמר דאפילו קרן גופיה אם אכלו אין לה אלא אצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט והם עדיין בעין אי נמי תקנת פירות קאמר דאין לה כגון שנשבית ולותה ופדתה עצמה ואחר כך מיאנה דומיא דמזונות(ט):

פירי מאי כרבית קצוצה דמי ויוצאין. [ה] אע"ג דמשמע הכא דאי הדרו פירי לא הדרו אלא מטעם דהוי רבית קצוצה מכל מקום רבינא דאפיק פירי ע"כ לאו מהאי טעמא דהא אית ליה בריש פירקין (לעיל דף סג.) דמשכנתא בלא נכייתא כדינו אין מחזירין ממלוה ללוה אלא צ"ל דטעמא דרבינא משום דהויא מחילה בטעות ולא הוי מחילה ודוקא בזביני כעין עובדא דרבה בר רב הונא אפיק רבינא פירי ולא בהלואה ור"ת מפרש הכא כרבית קצוצה דמי לא מטעם רבית קצוצה יוצאים אלא כלומר משום דמחילה בטעות לא הויא מחילה ויוצאים כמו רבית קצוצה דיוצאה או דילמא הויא מחילה ואין יוצאים כאבק רבית דאין יוצאים בדיינין ואין נראה דמה לו לתלות מחילה בטעות ברבית קצוצה אבל טעמא דרבינא הויא ודאי משום מחילה כדפרישית:

כמישלם

כגדולים

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיו סעי' ה וסי' קטה סעי' י:

סה ב מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע אה"ע סי' קטו סעי' ד:

סו ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

סז ד ה מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ד ועיין מ"מ ופ"א מהל' מכירה הל' יב סמג עשין פב ולאוין קלג טוש"ע ח"מ סי' קסב סעי' יג וסי' רז סעי' ח וטוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ג:

סח ו ז מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' א ועיין שם הל' ז ובהשגות ובמ"מ סמג לאוין שם טוש"ע י"ד סי' קעב סעי' ג וע"ש:

סט ח ט מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' א סמג שם טור י"ד סי' קעב כל הסוגיא וע"ש שיש בה פירושי' שונים:

◆

מוסף רש"י

הממאנת והשנייה והאיילונית אין להן לא כתובה. ממאנת משום דמעצמה יצאה, שניה קנסא דרבנן הוא כדאמרינן ביבמות בפ' יש מותרות (פה:) מפני שהיא מרגילתו לנושאה, שאינה מפסדת כלום בנשואין, שאינה נפסלת לכהן וולדה כשר. איילונית משום דמקח טעות הוא (כתובות ק:). ולא פירות. דין פירות והוא פירקונה שתיקנו חכמים תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל אין לה ואם נשבית אינו חייב לפדותה, דתנאי כתובה ככתובה וכיון דאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה, וכן מזונות נמי תנאי כתובה נינהו, ובפרק בתרא (שם קז:) אמרינן כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות, אי אתה יכול לומר כיושבת תחתיו שהרי בעלה חייב במזונותיה, אלא שאם הלך למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה אינו משלם (שם ק: ע"ש). ולא בלאות. שאותן בגדים שהכניסה לו כשומא ובלאן הוא, אינו מחזירן לה ביציאתה (שם).

מסורת הש"ס

א) יבמות קיז., כתובות ק:, ב) [ב"מ מ"ו וכן ברי"ף ורא"ש ליתא], ג) [גי' רא"ש רבא], ד) [לעיל סח:], ה) [ועי' תוס' יבמות פה. ד"ה בלאות].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכן אמר רבה כו': (ב) רש"י ד"ה אכל כשיעור וכו' הוה לי זוזי (לא) תא"מ ונ"ב חסר: (ג) ד"ה לא מסלקינן וכו' דכיון דכי אכלינהו:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' סמכה דעתיה כו'. נ"ב ואינו מכור אלא על תנאי זה. טוש"ע י"ד סי' קע"ד וח"מ סי' קפ"ב וקמ"ל שלא תאמר דלא סמכא דעתיה ונמצא המוכר בלא תנאי קמ"ל דהוא תנאי גמור אבל הרמב"ם גורס לא סמכא כו' ולא קנה כלום ויכתב לח"מ שמפרש מ"ש אי הוו לי זוזי כו' לא בתורת שאלה אלא כתנאי גמור וכיון שלא שתק השליח אלא אמר את ונוולא אחי לא גמר ומקני ע"ש וכ"כ בש"ע ח"מ סי' ר"ז: [ב] שם ובדיתמי כו' אכל טפי. נ"ב לא. נדפס הרמב"ם וכ"ה נדפס הרי"ף. מ"מ ח"ש ומחשבינן משטרא לשטרא (ולגירסת רש"י כ"ש הוא): [ג] שם עבד ר"א עובדא ביתומים קטנים כגדולים. נ"ב הרי"ף ורמב"ם ל"ג לה אבל הרא"ש וש"ס כתבוה: [ד] רש"י ד"ה לא מסלקינן. עד סי'. נ"ב ורמב"ם פי' שאינו מנכה לו הכל אלא כמו שיראו הדיינים אבל ש"פ פירשו כפירש"י: [ה] תוס' ד"ה פירי. אע"ג כו'. נ"ב וכ"כ הרא"ש אבל הרי"ף ורמב"ם כתבו משום דהוי רבית קצוצה וע' ברא"ש בארוכה: